

Torvmyra og torvonna

Torvdammen her på Ivarshallarmyra er resultat av uttaket til ett bruk i perioden 1945 -1955. Torvsjøen måtte ha gisne vegger for god gjennomlufting. Den du ser her ble rekonstruert på tufta av en gammel sjå i 1993-94. Da strømmen kom til Leka i 1954-55, tok bruken av brenntorv raskt slutt.
Foto: Arnfinn Holand.

På den treløse kysten var torv brukt til brensel i mer enn tusen år. Torv med mindre enn 25 % fuktighet har brennverdi som bjørkeved.

På næringsfattige nedbørsmyrer vokser torvmose (sphagnum). Mangel på luft gjør at plantestene ikke råtner. De omdannes gjennom en fortorvingsprosess til en svart og gjørmeaktig masse som kalles myrtorv. Myra vokser år for år med omkring en millimeter.

Alle på Skei hadde tilgang til torvmyr. Hovedbrukene tok torv nær gården, mens husmennene hadde torvrett lengre ut i utmarka. En familie kunne trenge 40 - 50m³ tørket torv årlig. Det krevde mye arbeid.

På tørkeplassen ble lompene skåret i 5 cm tykke skiver med en torvkniv. Torvene ble deretter reist til tørking. Foto: A. Holand

Torvonna

Torvonna begynte sist i mai etter at våronna var unnagjort. Der deltok kvinner, menn og ungdommer. Feltet der torva ble tatt kaltes en "torvdam".

Torvlompene var 20 x 20 cm og 30 cm tykke og veide 5-10 kg. De ble stukket med spade, kastet opp fra torvdammen med et greip og lagt på kanten av torvdammen, kalt "benken".

Torvonna var ei travel tid. På bildet ser vi torvdammen der torva ble tatt ut før den ble båret til tørkeplassen og delt opp. Torva er nå ferdig tørket og blir båret med et typisk bærerredskap, for å stables i «torvsete».

Etter tørking ble torva lagra i torvsjåen, eller stabla i stakker.

Ferdig torvstakk.

Torvmyr i Skeisnesset med torvsjåer og torvstakk. Alle bilder er fra torvonna på Skeismyra, tidlig på 1950-tallet. Foto: Birgit Hansen

Hver spadedybde var ei "dyft" og myra kunne være opptil 7 dyfter djup, men det vanligste var 4 - 5. Arbeidet ble tyngre etter hvert som en kom lengre ned i dammen.

Torvlompene ble båret fra benken til tørkeplassen. Storgårdene brukte hest og vogn for å frakte torva til tørkeplassen, mens husmenn og småbrukere måtte bære eller trille. Når de hadde tørket noen dager, ble torvene stablet i "muer", det vil si opptil en meter høye stabler.

På sensommeren når torva var tørr ble den lagt i et lite hus kalt torvsjåen eller lagt i "torvseter" (stakker) som var 1,5 meter i diameter og 2 meter høye. På toppen la noen ei papplate eller en bit av ei bølgeblikkplate til vern mot nedbør, og stein for å holde det hele på plass.

Torva ble hentet etter hvert som den ble brukt utover vinteren og våren.

Torv fra torvdammene nord for Våttvika ble fraktet på kjelke til Ner-Holonda. Bildet er tatt ca. 1935. Foto: Holand

«Påtorva»

Det øverste torvlaget, kalt "påtorva", er lite omdanna og uegna til brensel. Den ble brukt som strø under dyra i fjøset for å samle urin til gjødsel på åkrene. Tørket torvmose kan suge opp vann tilsvarende 20 ganger sin egen vekt.

Historieforteller

Blomsterstøv og sot fra branner i omgivelsene lagres lagvis gjennom årtusener. Slik utgjør myrene et arkiv hvor vi kan hente ut informasjon om bosetting og jordbruk gjennom tidene.

